

Pozwolenie na budowę jako przykład schematu działania nieuwzględniającego nowych technologii

Słowa kluczowe: procedura administracyjna, prawo budowlane, pozwolenie na budowę, nowe technologie

1. Wstęp

Artykuł jest pokłosem wystąpienia autora podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. „Człowiek w defensywie? Prawo i ekonomia a tempo zmian w otaczającej nas rzeczywistości”, zorganizowanej przez Stowarzyszenie Badań nad Źródłami i Funkcjami Prawa FONTES, która odbyła się w dniach 14–15.09.2024 r. w Nałęczowie.

W artykule omówiono schemat działania osoby chcącej uzyskać pozwolenie na budowę w typowej sytuacji, której warunki brzegowe zostaną zreferowane na przedpolu dalszych rozważań. Celem artykułu jest zobrazowanie kolejnych czynności i aktów prawnych, w obszarze których poruszać się będzie osoba chcąca takie pozwolenie uzyskać. Założenia publikacji obejmują sytuację występującą często w praktyce obrotu. Dla zapewnienia elementarnej przejrzystości wyводу oraz uniknięcia dodatkowego komplikowania omawianego schematu przyjęto założenie, że w żadnym z postępowań składających się na konglomerat procesów zmierzających łącznie do wydania pozwolenia na budowę nie występują podmioty trzecie o przeciwnych interesach, a przez to korzystające z wszelkich dostępnych środków prawnych zmierzających do zaskarżenia rozstrzygnięć korzystnych dla ubiegającego się o pozwolenie na budowę, częstokroć celowo przewlekające i komplikujące wszelkie procedury. Należy dodać, że w praktyce takie założenie niejednokrotnie okazuje się kontrfaktyczne.

Przedstawienie tak zarysowanego schematu działania ma na celu zaledwie egzemplifikację procedury administracyjnej, niewykorzystującej zdobyczy współczesności. Przy czym należy tu mieć na względzie zdobycze dwojakiego rodzaju: z jednej strony nowe technologie, umożliwiające elektroniczną wymianę danych i informacji pomiędzy poszczególnymi organami i instytucjami oraz pomiędzy wyżej wymienionymi a stronami

postępowania, z drugiej zaś strony zdobywcze współczesnej myśli administracyjnej, dające możliwość kompilacji całego konglomeratu postępowań składających się na jedno postępowanie główne – w jednolitą, spójną całość. Artykuł ma być zatem próbą nowego spojrzenia na procedurę uzyskania pozwolenia na budowę, ale też stanowić przyczynek do dyskusji nad możliwością uwspółcześnienia i odbiurokratyzowania procedury administracyjnej, a w szerszej perspektywie – każdej innej procedury. Nie trzeba bowiem przekonywać, że aparat państwowy powinien funkcjonować w sposób sprawny i wychodzić naprzeciw potrzebom obywateli¹. Można jednak odnieść wrażenie, że na wielu polach pozostaje to zaledwie w sferze deklaracji². Nie ulega wątpliwości, że procedura administracyjna w ogólności, a procedura uzyskania pozwolenia na budowę w szczególności była przedmiotem licznych wypowiedzi przedstawicieli doktryny. Tym, co w niniejszym opracowaniu ma stanowić element nowości badawczej, jest próba prakseologicznego i całościowego spojrzenia na analizowaną procedurę, co doprowadzi do zaproponowania rozwiązań mających na celu istotne ograniczenie biurokratyzmu i anachronizmu stosowanych aktualnie procedur.

W artykule wykorzystano metodę prawno-dogmatyczną, polegającą na egzegezie tekstu prawnego, uzupełnioną o metodę kompletu normatywnego, której istotą jest spojrzenie na praktyczne aspekty funkcjonowania reguł działania³. Celem analizy schematu działania osoby ubiegającej się o pozwolenie budowlane będzie sformułowanie postulatów *de lege ferenda* zmierzających do uproszczenia i zintegrowania schematu działania⁴.

¹ Por. J. Olszanowski, *Zasada szybkości postępowania administracyjnego w wybranych krajach skandynawskich i w Polsce*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2019/3, s. 115–129; M.A. Liwo, *Wpływ sprawności działania administracji publicznej na realizację określonych zadań w ujęciu regionalnym i jej konsekwencje w zakresie odpowiedzialności społecznej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2018/4, s. 95–103; A. Władyka, *Sprawność funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego – studia z zastosowaniem podejścia prakseologicznego*, „Samorząd Terytorialny” 2008/1–2, s. 17–27; B. Dolnicki, *Sprawność działania administracji samorządowej*, „Samorząd Terytorialny” 2020/3, s. 9–25.

² Ustawodawca w przepisach procedury administracyjnej wskazuje m.in., że przedmiotem skargi może być przewlekłe lub biurokratyczne załatwianie spraw, dostrzega zatem ten problem. Rzecz jednak w tym, że ten sam ustawodawca częstokroć tak konstruuje rozwiązania prawne (ewentualnie trwa przy zastanych konstrukcjach i nie dąży do ich zmiany), że załatwienie sprawy w istocie musi być biurokratyczne i przewlekłe. Jest wówczas oczywiste, że ewentualne złożenie skargi w tym zakresie nie przyniesie oczekiwanego rezultatu, skoro organ administracji publicznej działa w warunkach związania konstytucyjną zasadą legalizmu.

³ Szerzej na temat tej metody: P. Chmielnicki, *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa. Część 1. Podstawy*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012/3, s. 90–101; P. Chmielnicki, *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa. Część 2. Uzasadnienie i objaśnienie poszczególnych faz badań*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012/4, s. 72–101.

⁴ Jak bowiem zauważa się w piśmiennictwie, zadaniem badacza jest formułowanie wniosków mających służyć udoskonaleniu instytucji prawnej, będącej przedmiotem badania; por. M. Gurdek, *Monokratyczne organy jednostek samorządu terytorialnego*, Sosnowiec 2012, s. 12.

2. Analiza czynności koniecznych do uzyskania pozwolenia na budowę

W punkcie wyjścia należy przyjąć założenie, że mamy do czynienia z następującą sytuacją faktyczną, przed którą staje osoba chcąca zdobyć pozwolenie na budowę. Nieruchomość gruntowa ma następujące cechy:

- jest niezabudowana,
- znajduje się w sąsiedztwie rzeki,
- jest zalesiona,
- jest zadrzewiona,
- na danym terenie nie uchwalono miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego,
- na terenie nieruchomości znajduje się słup energetyczny.

Należy dodać, że niniejsza publikacja była konsultowana z osobami na co dzień zawodowo zajmującymi się obrotem nieruchomościami i procesem budowlanym, a opisana wyżej hipotetyczna sytuacja nie jest w praktyce obrotu niczym rzadkim. Można wyobrazić sobie znacznie większy poziom skomplikowania działań niezbędnych do uzyskania pozwolenia na budowę. Jednocześnie taki przykład jest w zupełności wystarczający dla osiągnięcia celów artykułu.

W tak zarysowanej sytuacji osoba ubiegająca się o pozwolenie na budowę będzie musiała wziąć pod uwagę (zastosować) następujące akty prawne:

- Kodeks postępowania administracyjnego⁵,
- Prawo budowlane⁶,
- Prawo wodne⁷,
- Prawo geodezyjne i kartograficzne⁸,
- Prawo ochrony środowiska⁹,
- Prawo energetyczne¹⁰,
- ustawę o gospodarce nieruchomościami¹¹,
- ustawę o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹²,
- ustawę o drogach publicznych¹³,
- ustawę o ochronie gruntów rolnych i leśnych¹⁴,
- ustawę o ochronie przyrody¹⁵.

⁵ Ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2025 r. poz. 1691), dalej: k.p.a.

⁶ Ustawa z 7.07.1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2025 r. poz. 418 ze zm.), dalej: pr. bud.

⁷ Ustawa z 20.07.2017 r. – Prawo wodne (Dz.U. z 2025 r. poz. 960 ze zm.).

⁸ Ustawa z 17.05.1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (Dz.U. z 2024 r. poz. 1151 ze zm.).

⁹ Ustawa z 27.04.2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2025 r. poz. 647 ze zm.).

¹⁰ Ustawa z 10.04.1997 r. – Prawo energetyczne (Dz.U. z 2024 r. poz. 266 ze zm.).

¹¹ Ustawa z 21.08.1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. z 2024 r. poz. 1145 ze zm.).

¹² Ustawa z 27.03.2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2024 r. poz. 1130 ze zm.).

¹³ Ustawa z 21.03.1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. z 2025 r. poz. 889).

¹⁴ Ustawa z 3.02.1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. z 2024 r. poz. 82).

¹⁵ Ustawa z 16.04.2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2024 r. poz. 1478 ze zm.), dalej: u.o.p.

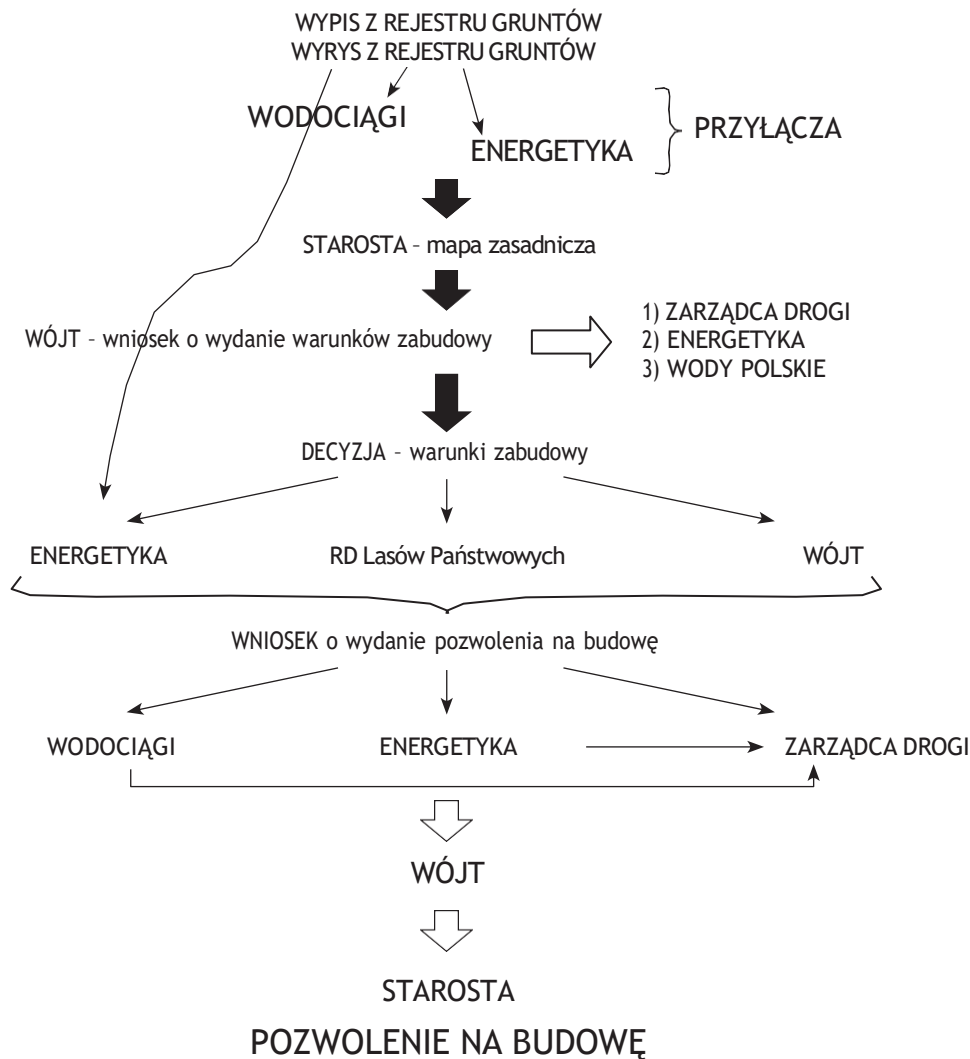
Jak wspomniano na wstępie, dla zachowania przejrzystości wyводу, omawiany schemat nie uwzględnia komplikacji (w praktyce bardzo częstych) w postaci osób trzecich torpedujących pozwolenie na budowę, wobec czego zaskarżających wszelkie korzystne dla ubiegającego się o pozwolenie rozstrzygnięcia zarówno w administracyjnym toku instancji, jak i do sądu administracyjnego. Stąd w powyższym zestawieniu aktów prawnych nie uwzględniono ustawy – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi¹⁶.

Zgodnie z art. 28 ust. 1 pr. bud., z zastrzeżeniem określonych w ustawie wyjątków, roboty budowlane można rozpocząć jedynie na podstawie decyzji o pozwoleniu na budowę, przy czym decyzja o pozwoleniu na budowę może być wydana po uprzednim uzyskaniu przez inwestora wymaganych przepisami szczególnymi pozwoleń, uzgodnień lub opinii innych organów. Już tylko liczba regulacji koniecznych do stosowania w zarysowanej na wstępie sytuacji daje obraz poziomu skomplikowania prawnego analizowanego przedsięwzięcia. Dalej idącym problemem jest to, że poszczególne działania będą musiały być realizowane w różnych instytucjach i organach władzy publicznej, częstokroć na różnych etapach ponownie w tych samych, w których raz już zachodziła konieczność uzyskania jakiegoś dokumentu czy rozstrzygnięcia.

Schemat działania uwzględnia zatem w pierwszej kolejności uzyskanie w urzędzie gminy wypisu i wrysłu z rejestru gruntów. Następnie z tymi dokumentami przyjdzie wystąpić do przedsiębiorstwa wodociągowego oraz dostawcy energii elektrycznej o wstępne zapewnienie o możliwości przyłączenia planowanej nieruchomości do sieci wodociągowej i energetycznej. Będzie to niezbędne do wydania decyzji w przedmiocie warunków zabudowy (zakładamy bowiem, że na danym terenie nie uchwalono miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego). Przedsiębiorcy ci pojawią się jeszcze w schemacie działania. Aby jednak wystąpić do wójta gminy o wydanie takiej decyzji, konieczne będzie jeszcze uzyskanie w starostwie mapy zasadniczej. W postępowaniu administracyjnym w przedmiocie warunków zabudowy wójt gminy dokona licznych uzgodnień. Będą one obejmowały możliwość dostępu do drogi publicznej (przy czym o ile jest to droga krajowa – uzgodnień po części samodzielnie dokonuje wnioskodawca), a kolejno także możliwość zabudowy ze względu na słup energetyczny oraz warunkowe wyrażenie zgody przez Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie z uwagi na sąsiedztwo rzeki. Dopiero uzyskanie tych uzgodnień da wójtowi gminy możliwość wydania decyzji administracyjnej w przedmiocie warunków zabudowy. Uzyskanie tej decyzji jest z kolei warunkiem koniecznym do ubiegania się w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych o wyrażenie zgody na wyłączenie działki z produkcji leśnej. Taka zgoda będzie skutkowałą możliwością usunięcia drzew z części zalesionej, jednak dopiero po uzyskaniu pozwolenia na budowę. Usunięcie drzewa z zadrzewionej części działki wymaga zezwolenia wydawanego przez wójta (art. 83a ust. 1 u.o.p.), a jeżeli drzewo znajduje się w pasie drogowym drogi publicznej – wymaga to dodatkowo uzgodnienia ze strony regionalnego dyrektora ochrony środowiska. Dla zachowania przejrzystości wyводу nie będą analizowane przypadki, gdy drzewo znajduje się na terenie objętym ochroną za- bytków albo ochroną krajobrazową; taka możliwość nie została bowiem ujęta w warunkach

¹⁶ Ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2024 r. poz. 935 ze zm.).

Rysunek 1. Schemat działania

Źródło: opracowanie własne.

brzegowych artykułu, gdyż istotnie zmieniałaby cały omawiany schemat działania. Na tym etapie nieodzowne będą również kolejne uzgodnienia z przedsiębiorcą energetycznym (właścicielem słupa znajdującego się na działce).

Dopiero po przebrnięciu przez te procedury możliwe jest złożenie w starostwie powiatowym wniosku o wydanie pozwolenia na budowę (oczywiście spełniającego wiele wymogów wynikających z przepisów ustawy – Prawo budowlane, przede wszystkim zaś zawierającego projekt budowlany sporządzony przez uprawniony podmiot). W toku postępowania administracyjnego w przedmiocie pozwolenia na budowę konieczne będzie zaopiniowanie wniosku przez wójta gminy (z reguły czyni to ta sama komórka organizacyjna urzędu gminy,

która uprzednio procedowała decyzję administracyjną w przedmiocie warunków zabudowy). Na tym etapie uzgadniane są również warunki przyłączenia nieruchomości do sieci energetycznej i do sieci wodociągowej, przy czym nierzadką jest sytuacja, w której wodociąg znajduje się po przeciwnej stronie drogi publicznej – wówczas oczywiście konieczne będzie uzyskanie zgody zarządcy drogi. Przed wydaniem pozwolenia na budowę nieodzowne jest także ustalenie z zarządcą drogi lokalizacji zjazdu, co bywa problematyczne ze względu na uwarunkowania wynikające z ustawy o drogach publicznych. Pozytywne zakończenie tych czynności może skutkować uzyskaniem pozwolenia na budowę i możliwością przystąpienia do realizacji zamierzenia budowlanego.

Dla zobrazowania schematu działania warto przedstawić go w formie graficznej. W schemacie, dla zapewnienia jego przejrzystości, użyto uproszczonych zwrotów określających aktorów uczestniczących w komplecie normatywnym. Pomimo jednak najdalej posuniętych uproszczeń – dostrzegalna na schemacie płatanina zależności pomiędzy poszczególnymi etapami i podmiotami schematu działania, jak również powtarzające się elementy (wskazujące na wielokrotne występowanie w tym samym schemacie, na jego różnych etapach, tych samych aktorów kompletu normatywnego), dają obraz skomplikowania obowiązujących reguł i stanowią sumpt do sformułowania postulatów uproszczenia i integracji referowanego schematu.

3. Propozycje *de lege ferenda*

Przed przystąpieniem do sformułowania propozycji zmian legislacyjnych należałoby zdiagnozować problem, który sprawia, że uzyskanie pozwolenia na budowę słusznie jest kojarzone z mitręgą urzędniczą, a dla osoby nieobitej z tą procedurą po lekturze powyższych wywodów może wydawać się wręcz niemożliwe. Przede wszystkim warstwa normatywna omawianego kompletu cechuje się archaizmem. Wyraźnie widać, że nie ma jednej skoordynowanej procedury uzyskania pozwolenia na budowę, lecz w istocie jest to konglomerat różnego rodzaju procedur, po kilkakroć się zapętających, bazujących na rozwiązaniach stworzonych wiele lat temu. Jeśli nawet przez te lata poszczególne przepisy były nowelizowane, to nowelizacje te nie zmierzały w kierunku integracji i uproszczenia schematu działania, a jedynie w niewielkim stopniu ich przedmiotem było wykorzystanie współczesnych technologii teleinformatycznych. Wyraźnie widać brak jednolitego jądra koordynującego cały ten zestaw procesów, co – zwłaszcza wobec częstego w praktyce, torpedującego działania podmiotów trzecich, może zdeintegrować ciąg czynności do tego stopnia, że uzyskanie pozwolenia na budowę w istocie stanie się awykonalne.

Jeżeli przyjmiemy, że celem ustawodawcy wprowadzającego przedstawione wyżej regulacje było zapewnienie porządku i bezpieczeństwa w procesie budowlanym, ochrona przyrody, ochrona prawa własności czy wreszcie przeciwdziałanie samowoli budowlanej, to należy zastanowić się nad tym, czy zastosowane środki są odpowiednio dobrane do realizacji tych celów oraz czy ich osiągnięcie jest możliwe przy zastosowaniu prostszych środków. Administracja publiczna powinna bowiem funkcjonować sprawnie, co należy

rozumieć jako skuteczne i rzetelne załatwianie spraw obywateli¹⁷. Jeżeli istnieje możliwość uproszczenia działalności organów państwa przy zachowaniu realizacji zakładanych celów, to nie prawem, lecz obowiązkiem państwa jest takiego uproszczenia dokonać.

Należy pamiętać, że o ile samo pozwolenie na budowę może być procedowane w formie elektronicznej, jak również znaczną część poszczególnych elementów niezbędnych do złożenia wniosku o pozwolenie na budowę można uzyskać w tej formie, o tyle dzieje się to w odrębnych postępowaniach, bez uwzględnienia możliwości procedowania wszystkich kwestii wypadkowych łącznie, w jednym systemie (portalu) teleinformatycznym. W tym kontekście należałoby postulować wdrożenie jednolitego systemu teleinformatycznego, który byłby obsługiwany przez starostę jako organ „główny”, wydający pozwolenie na budowę, a zatem stanowiący jądro całego omawianego mechanizmu (schematu). Pewien „zaczyn” takiego usprawnienia już istnieje. Mowa tu o portalu e-Budownictwo¹⁸. Aktualnie obsługuje on jednak wyłącznie sam proces uzyskiwania pozwolenia na budowę i nie uwzględnia licznych postępowań wypadkowych, które temu procesowi towarzyszą. Jak się wydaje, powinno nastąpić rozszerzenie funkcjonalności owego portalu przez objęcie jego sferą działania wszelkich niezbędnych uzgodnień towarzyszących uzyskaniu pozwolenia na budowę, w szczególności zaś postępowania administracyjnego w przedmiocie warunków zabudowy. Oczywiście wymagałoby to pewnych nieznacznych zmian legislacyjnych, za to dość istotnych zmian w warstwie technologicznej samego portalu. Co naturalne, dostęp do danych w portalu powinni mieć wszyscy aktorzy omawianego schematu działania, a zatem zarówno strony postępowań, jak i uczestniczące w nich organy władzy publicznej i instytucje.

Współczesność to nie tylko myśl techniczna, ale również myśl administracyjna. Mając na uwadze ogrom postępowań towarzyszących pozwoleniu na budowę, należałoby postulować uwzględnienie w tym zakresie dorobku myśli administracyjnej i wprowadzenie instytucji pozwolenia zintegrowanego. Na pierwszy rzut oka mogłoby się wydawać, że takie rozwiązanie jest trudne do wdrożenia ze względu na wielość podmiotów uczestniczących w komplecie normatywnym. Rzecz jednak w tym, że istnieje możliwość przeniesienia części kompetencji w procedurze prawnobudowlanej z innych organów na organ „główny” (starostę), prowadzący trzon całej procedury. Nic nie stoi bowiem na przeszkodzie, by decyzję o warunkach zabudowy wydał starosta, ewentualnie jedynie po uzgodnieniu w trybie art. 106 § 1 k.p.a. z właściwym wójtem (przy czym uzgodnienie takie powinno od razu obejmować wszelkie niezbędne elementy, tj. nie tylko warunki zabudowy, ale też opiniowanie samego wniosku o pozwolenie, zgodę na wycinkę drzew czy zgodę na zjazd z drogi publicznej, jeżeli będzie to droga gminna). Również niezbędne uzgodnienia z pozostałymi wymienionymi podmiotami mogłyby być wykonywane w ramach jednolitego postępowania w przedmiocie pozwolenia zintegrowanego na budowę, przy czym wykonywane jednokrotnie, bez potrzeby powracania do danego podmiotu. Takie uregulowanie omawianego zagadnienia wymagałoby w niektórych elementach schematu zmiany kolejności poszczególnych działań, jednak przy jego odpowiedniej integracji działania wydaje się być to realne.

¹⁷ Co znajduje swoje ugruntowanie w preambule do ustawy zasadniczej.

¹⁸ <https://e-budownictwo.gunb.gov.pl/> (dostęp: 2.12.2025 r.).

4. Podsumowanie

W konkluzji należy przyjąć, że badania kompletu normatywnego obejmującego uzyskanie pozwolenia na budowę bronią tezy, że aktualnie obowiązujące przepisy nie uwzględniają zdobyczy współczesności w aspekcie ani technicznym, ani prawnoadministracyjnym. Artykuł ma stanowić przyczynek do dyskusji nad usprawnieniem procedur w administracji publicznej, a procedura uzyskania pozwolenia na budowę stanowi tu zaledwie egzemplifikację, gdyż bez trudu można byłoby znaleźć dużo bardziej zagmatwane schematy działania. Jak się wydaje, stosunkowo niewielkim nakładem sił legislatora można uzyskać efekt w postaci znacznego usprawnienia i unowocześnienia procedury, a przy tym spełnione pozostaną cele przyświecające prawodawcy regulującemu poszczególne zagadnienia prawa budowlanego.

Co ciekawe, osoby odpowiedzialne za stanowienie prawa powszechnie obowiązującego same przecież bywają niejednokrotnie aktorami przedstawionego schematu działania. Trudno dociekać, czy brak jest woli politycznej, czy umiejętności przeniesienia własnych doświadczeń na grunt prac parlamentarnych. Być może problem ten powinien stać się przedmiotem pogłębionych badań naukowych z pogranicza socjologii, nauk prawnych oraz nauk o polityce i administracji.

Abstract

Building permit as an example of an scheme of action that does not take into account new technologies

Dr Aleksander Kwaśniak – Humanitas University

ORCID: 0000-0002-9275-279X

It would be a truism to say that the law has not kept up with modern times. One might get the impression that a number of procedures in which the state entangles citizens have remained stagnant for decades, not taking into account the possibilities offered by the development of modern technologies. The schemes of action, which are the daily participation of numerous parties to the proceedings, could undoubtedly be significantly simplified if the authors of the regulations took into account the possibility of electronic circulation and exchange of information and other advantages offered by new technology. This problem will be illustrated by an example, which is the scheme of action aimed at obtaining a building permit. However, this is only a contribution to the discussion on the possibility of modernizing the administrative procedure, and in a broader perspective – any other.

Keywords: *administrative procedure, building law, building permit, new technologies*

Bibliografia / References

- Chmielnicki P., *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa. Część 1. Podstawy*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012/3
- Chmielnicki P., *Metodyka badań nad źródłami powstawania prawa. Część 2. Uzasadnienie i objaśnienie poszczególnych faz badań*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2012/4
- Dolnicki B., *Sprawność działania administracji samorządowej*, „Samorząd Terytorialny” 2020/3
- Gurdek M., *Monokratyczne organy jednostek samorządu terytorialnego*, Sosnowiec 2012
- Liwo M.A., *Wpływ sprawności działania administracji publicznej na realizację określonych zadań w ujęciu regionalnym i jej konsekwencje w zakresie odpowiedzialności społecznej*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2018/4
- Olszanowski J., *Zasada szybkości postępowania administracyjnego w wybranych krajach skandynawskich i w Polsce*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2019/3
- Władysław A., *Sprawność funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego – studia z zastosowaniem podejścia prakseologicznego*, „Samorząd Terytorialny” 2008/1–2